

قانون صدور چک

قبل از ورود به قانون صدور چک باید ماده ۳۱۵ تا ۳۱۷ قانون تجارت بررسی شود.

صدور و ظهرنویسی اسناد تجاری با مهر امکان پذیر یا با امضاء؟

ماده ۳۱۱: در چک باید محل و تاریخ صدور قید شده و به امضای صادر کننده برسد.

ماده ۳۱۶: کسی که وجه چک را دریافت می کند باید ظهر آن را امضاء یا مهر نماید اگر چه چک در وجه حامل باشد.

ماده ۳۲۶: ظهرنویسی باید به امضاء ظهرنویس برسد.

ماده ۲۲۳: برات علاوه بر امضاء یا مهر برات دهنده باید دارای شرایط ذیل باشد.

ماده ۳۰۸: فته طلب علاوه بر امضا یا مهر باید دارای تاریخ و متضمن مراتب ذیل باشد.

صدور و ظهرنویسی اسناد تجاری در وجه حامل امکان پذیر است؟

ماده ۳۱۲: چک ممکن است در وجه حامل یا شخص معین یا به حواله کرد باشد - ممکن است به صرف امضا در ظهر به دیگری منتقل شود. اما طبق تبصره ۱ ماده ۲۱ مکرر قانون صدور چک الحاقی ۱۳۹۷: صدور و پشت نویسی چک در وجه حامل از آذر ۹۹ ممنوع است.

ماده ۳۰۷: فته طلب سندی است که به موجب آن امضا کننده تعهد می کند مبلغی در وجه حامل یا شخص معین و یا به حواله کرد آن شخص کارسازی نماید.

بند ۷ ماده ۲۲۳: اسم شخصی که برات در وجه یا حواله کرد او پرداخت می شود باید قید شود. یعنی صدور برات در وجه حامل نداریم.

ماده ۲۴۶: ممکن است در ظهر نویسی تاریخ و اسم کسی که برات به او انتقال داده می شود قید گردد. یعنی ظهرنویسی در وجه حامل امکان پذیر است.

کدام یک از اسناد تجاری ذاتاً تجاری هستند؟

ماده ۳۱۴: صدور چک ولو این که از محلی به محل دیگر باشد ذاتاً عمل تجاری محسوب نمی شود.

بند ۸ ماده ۲ ق تجارت:

معاملات برواتی اعم از این که بین تاجر یا غیرتاجر باشد، جزء اعمال تجاری ذاتی محسوب می شوند.

با توجه به ماده ۳۱۴ و ماده ۲ ق. تجارت و رای اصراری شماره ۲۷۸۳ مورخ ۳۱ هیأت عمومی دیوان عالی (صدور سفته و چک) ذاتاً عمل تجاری محسوب نمی شود.

نکته: بدیهی است اگر چک از طرف تاجر برای امور تجاری او صادر شود، عمل او تجاری محسوب است.

قانون صدور چک

سوال: در خصوص چک تأیید شده، کدام مورد صحیح است؟ (دکتری سراسری ۹۴)

الف) دارنده آن قطعاً یک بانک است.   ب) فقط بانک مسئول پرداخت آن است.

ج) صادر کننده آن قطعاً یک بانک است.   د) بانک از جمله مسئولین پرداخت آن است.

طبق ماده ۱ قانون صدور چک: چک تأیید شده چکی است که اشخاص عمده بانک ها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محل علیه پرداخت وجه آن تأیید می شود. این چک تابع احکام راجع به چکهای عادی است در نتیجه اگر بانک به هر دلیل از تادیه وجه سند امتناع کند، طبق قواعد عام حاکم بر مسئولیت صادر کننده و ظهرنویسان و ضامن اسناد تجاری، دارنده چک می تواند وجه سند را از سایر مسئولان سند مطالبه کند.

طبق ماده ۱ قانون صدور چک

تعریف چک تأیید شده: چکی است که اشخاص عهده ی بانک ها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محل علیه پرداخت وجه آن تأیید می شود.

تعریف چک تضمین شده: چکی است که توسط بانک به عهده ی همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می شود.

تعریف چک مسافرتی: چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک توسط نمایندگان آن پرداخت می شود.

تعریف چک الکترونیک: که نام دیگر آن چک داده پیام است. و دستورالعمل های مربوط به آن توسط بانک مرکزی صادر خواهد شد. نکته قابل ذکر آن که قوانین و مقررات مرتبط با چک حسب مورد، در موارد این چک نیز لازم الاجرا می باشند.

چک الکترونیک:

با عنایت به وظایف محول شده به بانک مرکزی پیرو تبصره ذیل ماده یک قانون صدور چک مبنی بر تمهید بسترهای لازم جهت صدور و تبادل چک های الکترونیکی در کشور سامانه چک الکترونیک با قابلیت صدور چک های تک امضا و چند امضا به وجود آمده است.

همچنین با عنایت به مفاد ماده ۲۱ مکرر قانون صدور چک مبنی بر ضرورت ثبت هویت دارنده چک به همراه اقلام اطلاعاتی اصلی همچنین مبلغ و تاریخ سررسید و ثبت کلیه نقل و انتقالات چک در سامانه ی مربوطه در بانک مرکزی، منطبق بر بررسی های انجام شده و نقطه نظرات دریافتی از شبکه بانکی، سامانه ای تحت عنوان پیچک (پیگیری مبادلات چک) جهت پوشش مأموریت قید شده در قانون مزبور در بانک مرکزی تهیه گردیده است.

تعریف چک موردی: موضوع تبصره ۲ ماده ۶ الحاقی ۱۳۹۷: به منظور کاهش تقاضا برای دسته چک و رفع نیاز اشخاص، بانک مرکزی ملکف است ضوابط و زیرساخت های خدمات برداشت مستقیم را به صورت چک موردی برای اشخاصی که دسته چک ندارند راه اندازی کند. (در خصوص چک های موردی نیازی به اعتبار سنجی و رتبه بندی اعتباری وجود ندارد)

نکات جدید چک:

در صورت عدم موجودی کافی برای پرداخت چک موردی طبق تبصره ۲ ماده ۶ قانون صدور چک، صاحب حساب تا زمان پرداخت دین، مشمول موارد مندرج در بندهای (الف) تا (د) ماده ۵ مکرر این قانون و نیز محرومیت از دریافت دسته چک صدور چک جدید و استفاده از چک موردی می باشد. همچنین طبق بخش نامه بانک مرکزی استفاده از چک موردی مستلزم داشتن حساب جاری بدون دسته چک نزد بانک محال علیه بوده و صدور آن مستلزم ثبت مراتب در سامانه صیاد است و حداکثر تعداد چک موردی قابل اعطاء به هر مشتری در شبکه بانکی کشور در هر تقاضا حداکثر دو فقره و در مجموع سالانه، حداکثر ۵ فقره می باشد. شایان ذکر است چک موردی غیر قابل انتقال به غیر بوده و صرفا توسط شخصی که چک موردی در وجه او صادر شده قابل تسویه است. چک موردی از حیث آثار و احکام حقوقی و ضمانت اجرا، مشمول تمامی احکام قانونی و ضوابط مقرراتی ناظر بر چک های عادی به استثنای الزامات ناظر بر اعتبار سنجی متقاضی می گردد.

- در آخرین بخش نامه بانک مرکزی ترتیب مسدود کردن وجوه کلیه حساب ها و کارت های بانکی متعلق به صادر کننده چک اعلام گردید:

(الف) در خصوص نحوه انتخاب بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی، الویت به ترتیب با بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی خواهد بود که مجموع موجودی حسابهای های سپرده (ریالی یا ارزی) صادر کننده چک نزد آن ها بالاترین رقم باشد.

(ب) در خصوص نحوه انتخاب حساب های سپرده، اولویت به ترتیب با حساب های سپرده سرمایه گذاری کوتاه مدت، سپرده سرمایه گذاری بلند مدت، سپرده قرض الحسنه پس انداز و سپرده قرض الحسنه جاری صادر کننده چک خواهد بود.

(ج) در مورد حساب های مشترک، نحوه اقدام بر مبنای سهم شرکت کننده در حساب های مشترک می باشد.

نکات مربوط به ماده ۲ ق صدور چک

نکته ۱: چک های صادره عهده بانک های دولتی و خصوصی ایرانی از مزایای اسناد رسمی برخوردارند.

نکته ۲: از میان اسناد تجاری خاص تنها چک در حکم سند لازم الاجراست.

نکته ۳: چک در حکم سند رسمی لازم الاجراست یعنی مفاد چک بدون حکم دادگاه به اجرا در می آید.

نکته ۴: چک های ریالی و ارزی صادر عهده بانک های ایرانی از مزایای اسناد رسمی برخوردارند. (وکالت ۹۸)

نکته ۵: دارنده چک در صورت مراجعه به بانک و عدم دریافت وجه آن طبق قوانین و آیین نامه ها مربوط به اجرای اسناد رسمی اگر بخواهد از طریق ثبت اقدام کند تنها علیه صادر کننده می تواند اقدام نمایند.

نکته ۷: به موجب ماده ۲۴۵ آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا و طرز رسیدگی به شکایت از عملیات اجرایی «درخواست اجرا چک از اداره ثبت محلی که بانک طرف حساب صادر کننده چک در آن محل واقع است به عمل می آید»

خسارت تأخیر تأدیه

قانون تفسیری تبصره الحاقی به ماده ۲ قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام درباره ی تفسیر مفهوم کلمه خسارت به شرح زیر است:

منظور از عبارت «کلمه خسارات و هزینه های وارده» مذکور در ماده ۲، خسارات تأخیر تأدیه بر مبنای نرخ تورم از تاریخ چک تا زمان وصول و همچنین هزینه دادرسی و حق الوکاله براساس تعرفه های قانونی است.

نکته تطبیقی قانون تفسیری تبصره ماده ۲: طبق ماده ۳۰۴: خسارت تأخیر تأدیه مبلغ اصلی برات که به واسطه عدم تأدیه اعتراض شده است از روز اعتراض محسوب می شود. بر طبق ماده های ۳۰۳ و ۳۰۹ قانون تجارت، خسارت تأخیر تأدیه به مبلغ اصلی برات یا سفته که به واسطه عدم تأدیه اعتراض شده است، از روز اعتراض محسوب می شود.

* **نکته کلیدی:** از عبارت «روز اعتراض» تاریخ ثبت وخواست نامه مدنظر قرار می گیرد.

ماده ۳ – وضعیت شرط ضمن چک:

نکته ۱: هر گاه در متن چک شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد، بانک به آن ترتیب اثر نخواهد داد. این که شرط مندرج در چک باید نادیده گرفته شود فقط مربوط به مرحله پرداخت توسط بانک می باشد. در صورت وصول صادر کننده می تواند با توجه به رابطه قراردادی بین آن ها و شرط مندرج در چک استحقاق خود را بر استرداد اثبات کند.

تست: اگر ظهرنویس چک، پرداخت را مشروط به شرط نماید، بانک محال علیه آیا به شرط عمل می کند؟

الف) باید عمل کند

ب) نباید عمل کند.

ج) نباید در صورتی که آخرین دارنده در بانک مذکور دارای حساب باشد.

د) نباید، اگر چک از طریق بانک جهت وصول ارائه شده باشد.

ماده ۳ قانون صدور چک مقرر می دارد هر گاه در متن چک شرطی درج شود بانک به آن ترتیب اثر نمی دهد. با توجه به اطلاق حکم ماده در رابطه با بانک تفاوتی نیست بین شرطی که صادر کننده برای پرداخت در متن چک ذکر نموده و شروطی که ظهرنویس یا ضامن قید کرده اند.

تست: کدام یک از گزینه های زیر بعد از عبارت (صادر کننده باید معادل چک در بانک محال علیه) صحیح است؟
(وکالت ۸۷)

الف) در تاریخ مندرج در چک وجه نقد یا اعتبار داشته باشد.

ب) در تاریخ مندرج در چک وجه نقد داشته باشد.

ج) در تاریخ صدور وجه نقد داشته باشد.

د) در تاریخ صدور وجه نقد یا اعتبار داشته باشد.

* طبق ماده ۳ مکرر قانون صدور چک

توضیح ماده ۴ اصلاحی (۱۳۹۷)

هر گاه وجه چک به علت نبودن محل یا به هر دلیل دیگری پرداخت نگردد بانک مکلف است بنابر درخواست دارنده چک فوراً غیرقابل پرداخت بودن آن را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی ثبت نماید و کد رهگیری دریافت نماید.

نکته آن که به گواهینامه فاقد کد رهگیری و فاقد مهر شخص حقوقی در مراجع قضایی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی شود. در برگ گواهینامه باید مطابقت یا عدم مطابقت امضای صادر کننده با نمونه امضا موجود در بانک از طرف بانک گواهی شود و فوراً گواهینامه را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است ارسال دارد.

توضیح ماده ۵ اصلاحی (۱۳۹۷)

ممکن است موجودی حساب صادر کننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، در این صورت به تقاضای دارنده بانک مکلف است هم مبلغ موجود را بپردازد و هم بنا به درخواست دارنده چک فوراً کسری مبلغ چک را در سامانه یکپارچه بانک مرکزی وارد نماید.

شایان ذکر است به گواهینامه های صادره در خصوص چک های برگشتی فاقد کد رهگیری در مراجع قضایی و ثبتی ترتیب اثر داده نمی شود و بعد از ثبت غیرقابل پرداخت بودن یا کسری مبلغ چک در سامانه یکپارچه بانک مرکزی، این سامانه مراتب را به صورت بر خط به تمام بانک و موسسات اعتباری اطلاع می دهد تا ظرف ۲۴ ساعت اقدامات زیر انجام شود (ماده ۵ مکرر)

الف) عدم افتتاح حساب و صدور کارت بانکی

ب) مسدود کردن وجوه کلیه حساب ها و کارت های بانکی به میزان کسری مبلغ چک

ج) عدم پرداخت هر گونه تسهیلات بانکی و عدم صدور ضمانت های ارزی یا ریالی

د) عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی

شایان ذکر است محرومیت های مذکور در بندهای الف و ج و د در مورد بنگاه های اقتصادی اگر موجب اخلال در امنیت اقتصادی به تشخیص شورای تامین استان شود به مدت یک سال به حالت تعلیق درمی آید. «تبصره ۱ ماده ۵ مکرر» حال به بررسی این موضوع می پردازیم که اگر چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب صادر شود این اقدامات و محرومیت ها آیا شامل وکیل یا نماینده نیز می شود یا خیر؟

در پاسخ به این مطلب باید بیان داریم که اگر اثبات شود که عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی است محدودیت ها و این اقدامات شامل حالش نمی شود در غیر این صورت اگر چک به وکالت یا نمایندگی صادر شود اقدامات موضوع این ماده علاوه بر صاحب حساب در مورد وکیل یا نماینده نیز اعمال می گردد. «تبصره ۲ ماده ۵» حال به این موضوع می پردازیم که راه های رفع سوء اثر شدن از چک به چه صورت می باشد؟

تبصره ۳ ماده ۵ مکرر:

در صورتی که هر یک از حالت های زیر اتفاق بیفتد بانک مرکزی دستور می دهد به صورت برخط از چک رفع سوء اثر شود:

الف) واریزی کسری مبلغ چک و ارائه درخواست مسدود کردن مبلغ مذکور تا زمان مراجعه دارند، و حداکثر ظرف یک سال.

ب) ارائه لاشه چک به بانک

ج) ارائه رضایت نامه رسمی

د) ارائه نامه رسمی از مرجع قضایی یا ثبتی مبنی بر اتمام عملیات اجرایی یا ارائه حکم قضایی مبنی بر برائت ذمه صاحب حساب.

و) سپری شدن مدت سه سال از تاریخ صدور گواهینامه عدم پرداخت مشروط بر عدم طرح دعوی حقوقی یا کیفری در خصوص چک توسط دارنده.

بررسی ماده ۶ اصلاحی ۱۳۹۷

ارائه دسته چک صرفاً از طریق سامانه صیاد «سامانه صدور یکپارچه چک» انجام می شود. سامانه صیاد از طریق سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی در خصوص مشخصات متقاضی استعلامات را انجام می دهد و پس از آن نسبت به دریافت گزارش اعتباری از سامانه ملی اعتبارسنجی اقدام می نماید و در نتیجه به تناسب نتایج دریافتی، سقف اعتبار مجاز متقاضی را محاسبه می نماید.

از طریق سامانه صیاد برای هر برگه چک شناسه یکتا صادر می شود.

طبق تبصره ۳ ماده ۶ الحاقی ۱۳۹۷ اگر فردی با توسل به شیوه های متقلبانه مبادرت به دریافت دسته چکی غیرمتناسب با اوضاع اعتباری خود کرده به مدت ۳ سال از دریافت دسته چک و صدور چک جدید و استفاده از چک موردی محروم خواهد شد و به جزای نقدی درجه ۵ محکوم می گردد. نکته قابل توجه آن که اگر فردی دریافت دسته چک را با شیوه متقلبانه برای کسی تسهیل نماید نیز به این محرومیت ها دچار خواهد شد.

ماده ۷: مجازات های صدور چک بی محل

الف) کمتر از یک میلیون تومان حداکثر شش ماه حبس

ب) از یک میلیون تومان تا ۵ میلیون تومان از ۶ ماه تا یک سال حبس

ج) از ۵ میلیون تومان بیشتر به حبس از یک تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت ۲ سال.

نکته: با توجه به صدور ماده ۷ قانون صدور چک که به موجب آن هر کس چک بلامحل صادر کند نسبت به مبلغ حبس تا حداکثر دو سال محکوم خواهد شد بنابراین دادگاه باید هر یک از امضا کنندگان چک را به مجازات فاعل مستقل آن جرم محکوم نماید.

ماده ۸ براساس مفهوم مخالف ماده ۸ ق صدور چک و نظریه مشورتی شماره ۱۱۶۰۰ مورخ ۸/۱۱/۲۵ چک های صادره عهده شعب بانک های ایرانی در خارج از کشور که محل صدور آن ها نیز همان کشور خارجی است تابع مقررات آن کشور خارجی است نه قانون چک بلامحل ایرانی.

مجازات صدور چک پرداخت نشدنی

کمتر از ۱۰ میلیون ریال تا حداکثر شش ماه حبس

از ۱۰ میلیون ریال تا ۵۰ میلیون ریال شش ماه تا یک سال حبس

از ۵۰ میلیون ریال بیشتر از یک سال تا دو سال حبس و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال

نکته ماده ۹:

در صورتی که صادر کننده چک قبل از تاریخ شکایت کیفری، وجه چک را نقداً بپردازد تا موجبات پرداخت آن را فراهم کند دیگر قابل تعقیب کیفری نیست.

در حکم صدور چک بی محل:

طبق ماده ۱۰ قانون صدور چک: هر کس با علم به بسته بودن حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید، عمل وی در حکم صدور چک بی محل خواهد بود.

نکته: مجازات تعیین شده برای صدور چک از حساب مسدود غیر قابل تعلیق است.

نکته: مطابق نظریه مشورتی شماره ۹۵۳۳ - ۸۲/۱۱/۱۴ اداره حقوقی قوه قضاییه در تحقق جرم صدور چک از حساب مسدود تفاوتی نمی کند که چک محل داشته باشد یا نه و اعم از این که چک وعده دار یا تضمینی باشد یا خیر.

بررسی قابل گذشت بودن یا نبودن چک

ماده ۱۱:

نکته ۱: صدور چک بلامحل و آنچه در حکم صدور چک بلامحل موضوع ماده ۱۰ قانون صدور چک است جزء جرائم قابل گذشت می باشند و چنانچه دارنده ظرف ۶ ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت، شکایت ننماید دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت.

منظور از دارنده در چک چه کسی است؟

نکته ۲: منظور از دارنده چک در ماده ۲ قانون صدور چک اعم از کسی است که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت نویسی شده یا حامل چک یا قائم مقام آنهاست. در مقابل طبق ماده ۱۱ ق صدور چک منظور از دارنده چک شخصی است که برای اولین بار چک را به بانک ارائه داده است.

نکته ۳: کسی که چک پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده حق شکایت کیفری نخواهد داشت مگر آنکه انتقال قهری باشد. و همچنین هر گاه بعد از شکایت کیفری شاکی چک را به دیگری انتقال دهد تعقیب کیفری موقوف خواهد شد.

قبل از صدور حکم قطعی: اگر شاکی گذشت نماید و یا این که متهم وجه چک و خسارات را بپردازد قرار موقوفی صادر می گردد.

بعد از صدور حکم قطعی: اگر شاکی گذشت نماید و یا محکوم علیه وجه چک و خسارات را بپردازد اجرای حکم موقوف می شود.

ماده ۱۲:

رفع موجبات جرم صدور چک پرداخت نشدنی

نکته: با توجه به مواد ۱۱ و ۱۲ قانون صدور چک که تعقیب متهم نیاز به شکایت خصوصی دارد و با رضایت او رسیدگی و یا اجرای مجازات متوقف می شود جرم صدور چک پرداخت نشدنی دارای ماهیت خصوصی است.

نکته: در صورتی که شاکی در خصوص بزه صدور چک بلامحل بعد از صدور حکم بدوی و قبل از قطعیت حکم و بقای مهلت تجدیدنظر اعلام گذشت نماید بایستی اعلام رضایت شاکی توأم با درخواست تجدیدنظر محکوم علیه به دادگاه تجدیدنظر ارسال شود.

ماده ۱۳: اوصاف چک غیرقابل تعقیب کیفری:

الف - چک سفید امضا

ب - در چک شرطی جهت وصول ذکر شده باشد.

پ - هر گاه در چک قید شود چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی صادر شده است.

ج - هر گاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده است.

د - در صورتی که ثابت گردد چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک می باشد.

نکته: در اینجا ما باید ماده ۲۳ اصلاحی ۱۳۹۷ قانون صدور چک را به صورت تطبیقی مورد اشاره قرار بدهیم:
طبق ماده ۲۳ قانون صدور چک صدور اجرائیه از دادگاه صالح در موارد زیر امکان پذیر نیست:

- ۱- در متن چک وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد. ۲- در چک بابت تضمین یا تعهد قید شده باشد.
- ۲- گواهی عدم پرداخت به دلیل دستور عدم پرداخت طبق ماده ۱۴ این قانون صادر شده باشد.

ماده ۱۴: دستور عدم پرداخت چک

نکته ۱: صادر کننده ی چک یا ذی نفع قائم مقام آن ها با تصریح به این که چک مفقود یا سرقت یا کلاهبرداری یا جرائم دیگری تحمیل گردیده می تواند کتباً دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد.

نکته ۲: ذی نفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهرنویسی یا چک به او واگذار شده است.

نکته ۳: دستور دهنده مکلف است ظرف یک هفته گواهی شکایت خود را به بانک ارائه نماید در غیر صورت بانک پس از انقضا مدت مذکور از محل موجودی چک را پرداخت می کند.

نکته ۴: پرداخت چک های تضمین شده و مسافرتی را نمی توان متوقف نمود مگر آن که بانک صادر کننده نسبت به آن ادعای جعل نماید.

نکته ۵: بدیهی است هر گاه چک توسط ۲ یا چند نفر صادر شده باشد هر یک از آنان به تنهایی حق صدور دستور عدم پرداخت را دارد. (دکتر میرمحمد صادقی جرایم علیه اموال و مالکیت ص ۳۰۵)

ماده ۱۶: آیین رسیدگی به شکایت جزایی و دعوای حقوقی چک:

نکته: رسیدگی به دعوای کیفری و حقوقی مربوط به چک در دادسرا و دادگاه تا خاتمه دادرسی از جمله دعوای مربوط به ابطال و عدم اعتبار چک و دعوای استرداد چک فوری و خارج از نوبت به عمل خواهد آمد.

محل شکایت در مورد چک کیفری و حقوقی ثبتی، اقدام کیفری: طبق رای وحدت رویه ۶۶۹ مورخ ۱۳۸۳ در صورت مراجعه دارنده چک در مهلت مقرر به شعب بانک و صدور گواهی عدم پرداخت از بانک مرجوع الیه بزه صدور چک بلامحل محقق و دادگاه محل وقوع جرم صالح به رسیدگی است.

نکته: اگر دعوای کیفری چک مطرح شود دادگاه محل بانک ارائه دهنده گواهی عدم پرداخت صالح به رسیدگی است و اگر دعوای چک از طریق اجرای ثبت مطرح شود اداره ثبت محل بانک ارائه دهنده دسته چک صالح به رسیدگی است و اگر دعوای حقوقی مطرح گردد دادگاه محل بانک ارائه دهنده گواهی عدم پرداخت صالح به رسیدگی است و اگر طبق ماده ۱۳ ق.آ.د.م این دعوا منقول ناشی از قرارداد باشد محل اقامت خوانده صالح به رسیدگی است. براساس ماده ۱۳ ق.آ.د.م در دعوای بازرگانی و دعوای راجع به اموال منقول که از عقود و قراردادهای ناشی شده است خواهان می توان به دادگاه رجوع کند که قرارداد در حوزه آن واقع شده است یا تعهد می بایست در آن جا انجام شود. و براساس رای وحدت

رویه ۶۸۸ خواهان می توان در دادگاه محل اقامت خوانده اقامه دعوا نماید علاوه بر مطالب بالا طبق ماده ۲۳ قانون صدور چک الحاقی ۱۳۹۷ صدور اجرائیه را نیز مدنظر قرار داده است در حقیقت دارنده چک می تواند با ارائه گواهینامه عدم پرداخت، از دادگاه صالح، صدور اجرائیه نسبت به کسری مبلغ چک و حق الوکاله وکیل طبق تعرفه را درخواست نماید.

نکته کلیدی و تطبیقی و آزمونی مربوط به مقایسه بین اجرائیه ثبتی و اجرائیه از طریق دادگاه بدین شرح می باشد:

الف) طبق ماده ۲ قانون صدور چک، صدور اجرائیه ثبتی فقط نسبت به صادر کننده امکان پذیر است. و ظهر نویس و ضامن در دامنه ی اجرائیه ما قرار نمی گیرند. اما طبق ماده ۲۳ قانون صدور چک الحاقی ۱۳۹۷ در صدور اجرائیه از طریق دادگاه می توان هم صاحب حساب و هم صادر کننده را طرف دعوا قرار داد.

ب) همچنین طبق ماده ۲ قانون صدور چک در صدور اجرائیه ثبتی فقط می توان مبلغ را مطالبه کرد اما در اجرائیه از طریق دادگاه علاوه بر مبلغ چک، حق الوکاله نیز قابل مطالبه است.

ماده ۱۷:

وجود چک در دست صادر کننده دلیل پرداخت وجه آن محسوب می شود مگر این که خلاف این امر ثابت شود.

ماده ۱۸: قرارهای تامین کیفری در جرم صدور چک پرداخت نشدنی:

۱- کفالت

۳- وثیقه «اعم از وجه نقد یا ضمانت نامه بانکی یا مال منقول و غیرمنقول»

نکته: اگر متهم نتواند کفیل یا وثیقه معرفی کند، طبق ماده ی ۲۲۱ ق.آ.د.ک متهم به بازداشتگاه معرفی می شود؛ توجه داشته باشید که نسبت به این جرم، قرارهای بازداشت، التزام به حضور با قول شرف و الزام به حضور با تعیین وجه التزام راه ندارد.

ماده ۱۹: در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی صادر شده باشد صادرکننده چک و صاحب حساب متضامناً مسئول پرداخت وجه چک هستند.

نکته: مسئولیت کیفری صدور چک بلامحل با امضا کننده چک است مگر این که ثابت نماید که عدم پرداخت، مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است.

نکته: در صورت تعدد صادرکنندگان چک براساس وحدت ملاک از مواد ۴۰۳ و ۴۰۴ ق.ت و ماده ۶۹۸ ق.م باید مسئولیت هر یک از صادرکنندگان را مشترک و بالمناصفه دانست.

ق ۶۹۸: بعد از این که ضمان به طور صحیح واقع شد ذمه ی مضمون عنه بری و ذمه ی ضامن به مضمون له مشغول می شود. ماده ۴۰۳ ق.ت در کلیه مواردی که به موجب قوانین یا موافق قراردادهای خصوصی، ضمانت تضامنی باشد طلبکار می تواند به ضامن و مدیون اصلی رجوع کند.

منظور از شبکه ملی عدالت و سامانه سجل محکومیت های مالی:

طبق تبصره ۱ ماده ۲۱ اصلاحی ۱۳۹۷ بانک مرکزی مکلف است شبکه ملی عدالت را ایجاد نماید. در حقیقت بانک مرکزی مکلف است با جمع اطلاعات گواهینامه های عدم پرداخت و آرای قطعی امکان دسترسی بر خط بانک ها و موسسات اعتباری را فراهم سازد. همچنین با ایجاد این سامانه مراجع قضایی و ثبتی نیز امکان استعلام گواهینامه ها را خواهند داشت.

در کنار این شبکه، قوه قضاییه نیز وظیفه ای تحت عنوان ایجاد سامانه سجل محکومیت های مالی را برای دسترسی برخط بانک مرکزی به احکام ورشکستگی، اعسار از پرداخت محکوم به آرا صادر شده در مورد چک های برگشتی را بر عهده خواهد داشت.

امهات ماده ۲۱ مکرر الحاقی مصوب ۱۳۹۷ بدین شرح است:

نکته (۱) بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت دو سال پس از لازم الاجرا شدن این قانون در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی از دریافت دسته چک و صدور چک جدید و استفاده از چک موردی جلوگیری کند.

نکته (۲) طبق ماده ۲۱ مکرر الحاقی ۱۳۹۷ صدور هر برگه چک مستلزم ثبت هویت دارنده و مبلغ و همچنین تاریخ مندرج در چک برای شناسه یکتای برگه چک می باشد.

نکته (۳) مبلغ چک نباید از اختلاف سقف اعتبار مجاز و تعهدات چک های تسویه نشده بیشتر باشد.

بررسی تبصره یک ماده ۲۱ مکرر اصلاحی ۱۴۰۰/۱/۲۹

در مورد چک هایی که از دسته چک های ارائه شده پس از پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۹ صادر می شوند، تسویه چک صرفاً در سامانه تسویه چک (چکاوک) طبق مبلغ و تاریخ مندرج در سامانه و در وجه دارنده نهایی چک بر اساس استعلام از سامانه صیاد انجام خواهد شد و در صورتی که مالکیت آن ها در سامانه صیاد ثبت نشده باشد، مشمول این قانون نبوده و بانک ها مکلفند از پرداخت وجه آن ها خودداری نمایند. در این موارد، صدور و پشت نویسی چک در وجه حامل ممنوع است و ثبت انتقال چک در سامانه صیاد جایگزین پشت نویسی چک خواهد بود.

چک های صادر شده از دسته چک هایی که تاریخ ارائه آن دسته چک ها قبل از زمان مذکور در این تبصره باشد تابع قانون زمان ارائه دسته چک است و بانک ها بدون نیاز به ثبت آن چک ها در سامانه صیاد نسبت به پرداخت وجه چک اقدام می کنند.

در کلیه برگ های دسته چک های ارائه شده پس از تاریخ فوق الذکر باید عبارت (صدور و پشت نویسی چک بدون درج در سامانه صیاد فاقد اعتبارات درج گردد)

طبق ماده ۲۲ ق صدور چک مصوب ۱۳۸۲:

در صورتی که به متهم دسترسی حاصل نشود، آخرین نشانی متهم در بانک محل علیه اقامتگاه قانونی او محسوب می شود هر گاه متهم در نشانی بانکی شناخته نشود رسیدگی به جرم متهم بدون لزوم احضار متهم به وسیله مطبوعات ادامه خواهد یافت.

طبق ماده ۲۳ ق صدور چک مصوب ۱۳۹۷:

صادر کننده مکلف است ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ اجرائیه بدهی خود را بپردازد یا با موافقت دارنده چک ترتیبی برای پرداخت آن بدهد یا مالی را معرفی کند.

نکته قابل طرح در خصوص بررسی امکان توقف جریان عملیات اجرائی پس از صدور اجرائیه با این توضیح مطرح می گردد که اگر صادر کننده یا قائم مقام او دعاوی مانند مشروط یا بابت تضمین بودن چک یا تحصیل چک از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا دیگر جرائم در مراجع قضائی اقامه کند، اقامه دعوا مانع از جریان عملیات اجرائی نخواهد شد مگر:

الف) مرجع قضائی ظن قوی پیدا کند یا از اجرای سند مذکور ضرر جبران ناپذیری وارد گردد که در این موارد با اخذ تامین مناسب، قرار توقیف عملیات اجرایی صادر می نماید.

ب) در صورتی که دلیل ارائه شده مستند به سند رسمی باشد یا این که صادر کننده یا قائم مقام قانونی مدعی مفقود شدن چک بودن و مراجع قضایی دلایل ارائه شده را قابل قبول بدانند، توقف عملیات اجرایی بدون اخذ تامین صادر خواهد شد.

ماده ۲۴ قانون صدور چک: چک تضمین شده تابع احکام ذیل است:

۱- صدور و تحویل چک های تضمین شده توسط بانک ها به مشتری، صرفاً از طریق سامانه صدور یکپارچه الکترونیکی دسته چک (صیاد) امکان پذیر و مستلزم تکمیل برگه (فرم) درخواست توسط متقاضی در شعبه بانک در حضور متصدی بانکی، درج مشخصات هویتی و شماره حساب گیرنده روی چک تضمین شده بر اساس دستور العمل اعلامی توسط بانک مرکزی ایران و نیز ثبت علت درخواست صدور چک مذکور در سامانه صیاد می باشد. سامانه مذکور به هر برگه چک شناسه یکتا اختصاصی می دهد و بانک مرکزی موظف است امکان استعلام اطلاعات چک تضمین شده را برای گیرنده (ذینفع فراهم کند).

۲- پرداخت مبلغ چک تضمین شده توسط بانک صرفاً در وجه و به شماره حساب گیرنده (ذی نفع) که مشخصات وی روی چک تضمین شده درج گردیده است، امکان پذیر می باشد و ظهر نویسی برای انتقال چک تضمین شده فاقد اعتبار است.

۳- ابطال چک تضمین شده به درخواست متقاضی یا وکیل یا نماینده قانونی وی با ارائه اصل چک جهت واريز وجه چک به حساب متقاضی، بدون نیاز به ظهر نویسی گیرنده (ذی نفع) تنها تا یک ماه پس از صدور آن توسط بانک صادر کننده امکان پذیر است. همچنین پرداخت چک تضمین شده به گیرنده (ذی نفع) با ارائه اصل چک تنها تا یک ماه پس از صدور آن توسط بانک امکان پذیر است. پرداخت یا ابطال چک پس از مهلت مقرر در این بند منوط به تکمیل برگه (فرم) های

مربوط به مبارزه با پولشویی توسط متقاضی یا گیرنده (ذینفع) و گزارش شعبه بانک به واحد مبارزه با پولشویی بانک صادر کننده می باشد.

۴- در صورت مفقودی چک تضمین شده، هرگاه متقاضی و گیرنده (ذی نفع) هر دو به بانک صادر کننده مراجعه و نسبت به تکمیل و امضای برگه (فرم) اعلام مفقودی چک تضمین شده و تعهدنامه عدم نسبت به چک مفقود شده اقدام نموده و نسخه المثالی آن را از بانک درخواست کند بانک مکلف است علاوه بر احراز هویت متقاضی و گیرنده (ذی نفع) نسبت به استعلام صحت مشخصات هویتی متقاضی و گیرنده (ذی نفع) از سامانه نظام هویت سنجی الکترونیکی بانکی اقدام نماید و پس از ابطال چک مفقود شده، نسبت به صدور چک المثلی اقدام کند.

۴- در صورت جعل چک تضمین شده یا استفاده از چک تضمین شده مجعول، مرتکب علاوه بر مجازات های قانونی مقرر، به حکم دادگاه به مدت ۲ تا ۶ سال از گرفتن چک تضمین شده محروم می شود.